

Socialförvaltningen
Beslutsunderlag

Datum:
2019-05-03

Diarienummer:
SCN-2018-0460
UBN-2018-6074

Handläggare:
Sophie Jonneryd, SCF
Ingrid Holström, UBF

Socialnämnden

Åtgärdspaket för att stärka arbetet mot narkotika i skolan

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta

att ge socialförvaltningen i uppdrag att genomföra det åtgärdspaket som presenteras i ärendet, samt

att uppdraget förutsätter motsvarande beslut i utbildningsnämnden.

Sammanfattning

För att stärka arbetet mot narkotika i skolan har socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen i nära samverkan tagit fram ett åtgärdspaket. De föreslagna åtgärderna ska ses som ett sammanhållet åtgärdspaket med delar som kompletterar varandra. Arbetet mot narkotika i skolan behöver innehålla både åtgärder som är förebyggande på gruppnivå och behandling på individnivå. För att åtgärderna ska ge förväntad effekt, en minskad narkotikaanvändning bland elever och tidigare upptäckt och behandling vid missbruk bör alla delar i det föreslagna åtgärdspaketet genomföras.

Det föreslagna åtgärdspaketet innehåller insatser till kommunala och fristående högstadie- och gymnasieskolor i Uppsala kommun. Utbildningsinsatsen, som är en del av åtgärdspaketet, genom webbaserade filmer kommer att publiceras så att samtliga skolor oavsett huvudman kan ta del av dem.

Åtgärderna omfattar följande:

- Kompetensutveckling
- Förbättrade och mer effektiva rutiner och arbetssätt samt ökad kvalitet i uppföljning
- Stärka samarbetet mellan skola och socialtjänst
- Utökning av redan befintlig samverkan gällande skola, socialtjänst, polis och fritid för grundskolan och samverkan mellan gymnasieskola, socialtjänst, polis i de insatser polisen planerar att genomföra.

Bakgrund

Mot bakgrund av att såväl skolledare, medarbetare inom elevhälsan, polis och Uppsala ungdomsjour uppmärksammat ökade problem med narkotika bland ungdomar i Uppsalas skolor beslutade socialnämnden och utbildningsnämnden i oktober 2018 att ge de båda förvaltningarna i uppdrag att ta fram en nulägesbeskrivning. I december 2018 presenterades denna vilken innefattade en kartläggning av det hälsofrämjande, drogförebyggande och åtgärdande arbetet när skolan misstänker eller har vetskap om missbruk av narkotika hos elever. Vidare beskrevs grunduppdrag i de båda förvaltningarna, socialtjänstens organisation i arbetet med missbruk samt hur samverkan mellan förvaltningarna fungerar.

Nulägesbeskrivningen återfinns i sin helhet i **bilaga 1**.

I kartläggningen identifierades följande förbättringsområden:

- Tillgång till kunskap för såväl skolpersonal, elever och vårdnadshavare
- Orosanmälningar till socialtjänsten
- Återkoppling till skolor om vad som händer efter orosanmälan
- Samtycke för att öppna upp sekretessen och därmed underlätta samarbete mellan skola, socialtjänst och andra aktörer
- Information vid övergångar mellan skolor

De båda nämnderna gav i december 2018 förvaltningarna i uppdrag att, i samverkan utifrån denna beskrivning, återkomma med en bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att stärka arbetet mot narkotika i skolan. Dessa åtgärder redovisas i detta beslutsunderlag.

Under 2019 har de båda nämnderna i sina respektive verksamhetsplaner givit förvaltningarna i uppdrag att fortsätta vidareutveckla samarbetet i arbetet mot narkotika i skolan. I samband med detta ska utbildningsförvaltningen se över möjligheten att förbättra uppföljningen av hur stor problematiken med narkotikaförekomst är på olika skolor. En målsättning i utbildningsnämnden verksamhetsplan 2019 är att både grundskola och gymnasieskola ska ha välfungerande samarbetsformer med socialförvaltningen, fritidsverksamhet och polis. Ett önskemål är ett samarbete med socialförvaltningen kring en utökning av Uppsala ungdomsjours arbete så att fler skolor ska få tillgång till ungdomsjourens kompetens och snabbare tillgång till stöd för elever som riskerar att hamna i missbruk eller kriminalitet.

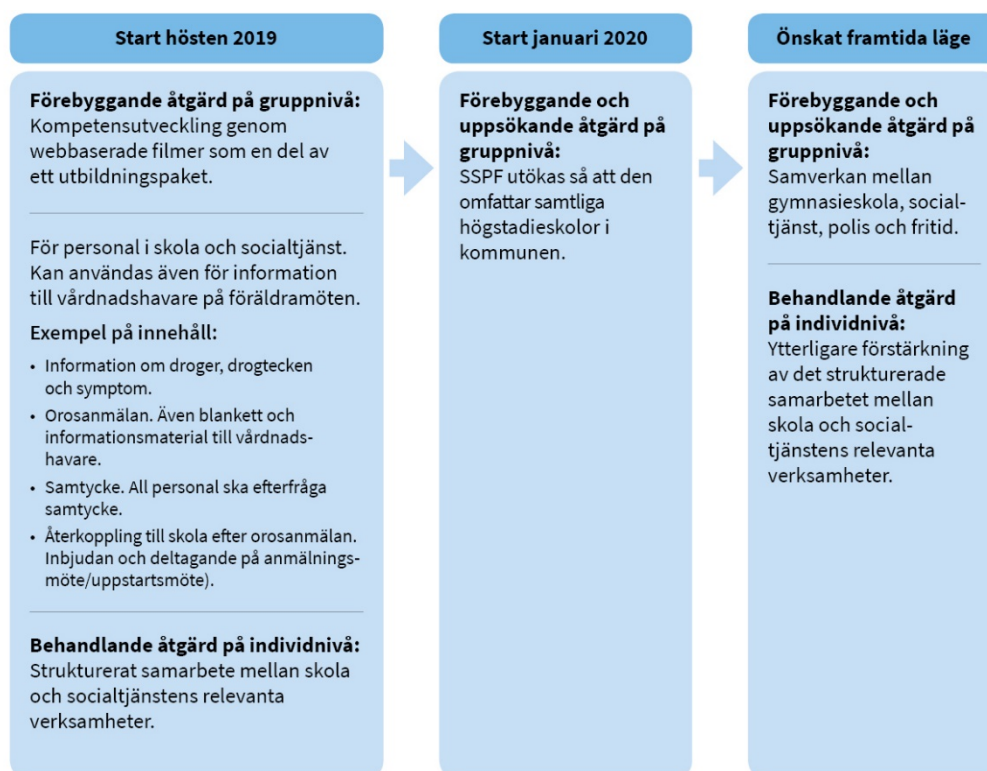
I socialnämndens verksamhetsplan för 2019 ges förvaltningen i uppdrag att fortsätta utvecklingen av främjande, förebyggande och tidiga insatser för barn och unga, bland annat genom att utöka Uppsala ungdomsjours arbete. Vidare finns uppdrag om att stärka det förebyggande arbetet mot ungdomars bruk av alkohol, spel, narkotika och andra droger. Ett arbete för att utveckla och förfina statistiken relaterat till droger i skolan kommer att genomföras inom förvaltningen.

Föredragning

Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har i nära samverkan arbetat fram ett åtgärds paket i syfte att stärka arbetet mot narkotika i skolan. Utgångspunkten är den nulägesbeskrivning som presenterades för respektive nämnd i december 2018 och de förbättringsområden som där identifierades. Åtgärdsförslagen har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av representanter från de båda förvaltningarna. I syfte att

förankra det föreslagna åtgärds paketet har under arbetets gång även kontakt tagits med polismyndigheten och kulturförvaltningens fritidsverksamhet för unga.

De föreslagna åtgärderna ska ses som ett sammanhållet åtgärds paket med delar som kompletterar varandra. Arbetet mot narkotika i skolan behöver innehålla både åtgärder som är förebyggande på grupp nivå och behandlande på individ nivå. För att åtgärderna ska ge förväntad effekt, en minskad narkotikaanvändning bland elever och tidigare upptäckt och behandling vid missbruk bör alla delar i det föreslagna åtgärds paketet genomföras.

Åtgärds paketet

Nedan presenteras förslag till åtgärder utifrån identifierade förbättringsområden.

1. Tillgång till kunskap

I kartläggningen konstateras att skolorna efterfrågar kunskap om droger, drogtecken och symptom. Förvaltningarna efterfrågar ökad kunskap om varandras verksamheter vilket förväntas bidra till ökad förståelse för varandras uppdrag och en mer effektiv samverkan.

För att ge ökad kunskap inom området föreslås att ett utbildningspaket riktat till medarbetare inom båda förvaltningarna samt för personal inom de fristående skolorna tas fram. Paketet ska finnas lättillgängligt på webben för flexibel användning av såväl arbetsgrupper som enskilda medarbetare. Det kan användas som en del i introduktion för nyanställda samt som en kontinuerlig aktivitet i reguljär verksamhet. Delar av utbildningspaketet kan även användas för information till vårdnadshavare på exempelvis föräldramöten. Utbildningspaketet kommer att vara tillgängligt för samtliga medarbetare inom kommunen. Det möjliggör en kompetenshöjning även för övriga förvaltningar, vilket antas innebära att fler kommer att kunna arbeta förebyggande och åtgärdande inom området framöver.

Åtgärd: Ta fram ett utbildningspaket i form av webbaserade filmer

Målgrupp: Medarbetare inom de båda förvaltningarna, fristående skolor samt vårdnadshavare.

Syfte: Ge medarbetare kunskap och kännedom om hur de förebygger, upptäcker men också bemöter misstanke om eller uttalat drogmissbruk. Få kunskap om droger, drogtecken och symptom. Medarbetarna ska känna sig trygg i att möta elever och vårdnadshavare i dessa frågor och kunna ge information om vilken hjälp som finns att få. Socialtjänst och skola behöver ökad förståelse för varandras uppdrag och verksamheter. För vårdnadshavarna är syftet att få kunskap och kännedom om hur de kan upptäcka och bemöta misstankar eller uttalat missbruk hos sina barn och vilken hjälp som finns att få samt få kunskap om droger, drogtecken och symptom.

Förväntad effekt: Möjliggöra förebyggande arbete samt tidig upptäckt av drogmissbruk och annat riskbeteende. I förlängningen en förbättrad ANDT-undervisning (alkohol, narkotika, doping, tobak) för elever, så att de själva kan ta kloka och välgrundade beslut. God kapacitet och trygghet hos medarbetare i skolan att möta unga och vårdnadshavare i dessa frågor. För vårdnadshavare är den förväntade effekten större medvetenhet och stärkt kapacitet, vilket ökar chanserna till tidig upptäckt av missbruk.

Innehåll: Kortare avsnitt med olika typer av innehåll och tillhörande fall. Ska också innehålla handledning av hur materialet kan användas. Exempel på innehåll är: kunskap om droger, drogtecken och symptom, skolans drogförebyggande arbete, hur och när en orosanmälan ska göras, vad som händer efter en orosanmälan, samtalsmetod, information om socialtjänstens olika delar och uppdrag m.m. Förvaltningarna ansvarar tillsammans för faktainnehållet.

Form: Webbaserad utbildning på Insidan och webbsidan för fristående aktörer inom skolan. Visas på föräldramöten och via skolornas hemsidor.

Ansvar för genomförande: Utbildningsförvaltningen

2. Orosanmälningar

I kartläggningen beskrivs att skolans medarbetare kan tveka att göra en orosanmälan då de inte har tillräcklig kunskap om när och hur en orosanmälan ska göras. Information om orosanmälningar föreslås ingå som en del i utbildningspaketet. Vidare föreslås att ett informationsmaterial tas fram för att användas vid kontakt med vårdnadshavare.

Åtgärd: Utbildningsfilm, en del i utbildningspaketet

Åtgärd: Synliggöra och tydliggöra ingångar till socialtjänsten för skolans medarbetare

Målgrupp: Medarbetare i skolan, både nyanställda samt som en kontinuerlig aktivitet i reguljär verksamhet.

Syfte: Ge ökad kunskap och stöd om när och hur en orosanmälan ska göras samt möjlighet för skolan att få stöd i processen.

Förväntad effekt: Att orosanmälan görs i större utsträckning när behov och skyldighet föreligger. Socialtjänsten ska ses som ett stöd till elev och vårdnadshavare.

Ansvar för genomförande: Socialförvaltningen.

Åtgärd: Att i samverkan vidareutveckla blankett för orosanmälan

Målgrupp: Samtliga personer som gör en orosanmälan.

Syfte: Att göra blanketten mer användarvänlig och tydlig.

Förväntad effekt: Att den ska bli enklare att förstå och fylla i på ett bra sätt.

Form: Länk till blanketten finns på kommunens hemsida, Insidan socialförvaltningen och webbsidan för fristående aktörer.

Ansvar för genomförande: Socialförvaltningen.

Åtgärd: Skriftlig information att lämna till vårdnadshavare när skolan gör en orosanmälan

Målgrupp: Medarbetare i skolan samt vårdnadshavare.

Syfte: Att tydliggöra varför en anmälan görs och vad som händer i processen. Stöd för medarbetare i skolan när orosanmälan görs.

Förväntad effekt: Att orosanmälan görs i större utsträckning när behov och skyldighet föreligger.

Form: Länk till dokument för utskrift på Insidan samt webbsidan för fristående aktörer.

Ansvar för genomförande: Utbildningsförvaltningen. Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen ansvarar i samverkan för faktainnehållet.

3. Samtycke

I kartläggningen konstateras att ansvaret för att inhämta samtycke har legat på skolan. För att möjliggöra återkoppling till skolan föreslås att även socialtjänstens medarbetare ska efterfråga samtycke från vårdnadshavarna så att skolan kan delta i det fortsatta arbetet runt eleven. Samtyckesblanketten ska finnas lätt tillgänglig att använda.

Åtgärd: Utbildningsfilm

Åtgärd: Samtliga medarbetare (inom båda förvaltningarna) ska efterfråga samtycke från vårdnadshavarna så att skolan kan delta i det fortsatta arbetet. Rutiner för detta utarbetas.

Målgrupp: Medarbetare inom de båda förvaltningarna samt på fristående skolor.

Syfte: Att möjliggöra samverkan kring eleven.

Förväntad effekt: Att minska risk för att missbruk utvecklas eller befasts. Ökad samverkan och ett mer effektivt arbete.

Form: En del av utbildningspaketet samt länk till samtyckesblankett för utskrift på insidan samt webbsidan för fristående aktörer.

Ansvar för genomförande: Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen för respektive del.

4. Återkoppling till skolan om vad som händer efter orosanmälan

I kartläggningen framkommer att skolans medarbetare kan uppleva att de inte får någon återkoppling efter att de gjort en orosanmälan. Information till medarbetare i skolan om vad som händer efter en orosanmälan föreslås ingå som en del i

utbildningspaketet. För att möjliggöra återkoppling till skolan föreslås att samtliga medarbetare inom skola och socialtjänst ska efterfråga samtycke från vårdnadshavarna så att skolan kan delta i socialtjänstens fortsatta arbete runt eleven. Dessutom föreslås att socialtjänsten ska bjuda in skolan till det första anmälningssmötet och att skolan deltar på dessa möten. Skolan kan efterfråga att få delta på anmälningssmötet redan i samband med att orosanmälan görs.

Åtgärd: Socialtjänsten ska bjuda in skolan till anmälningssmötet. Om det ej är möjligt ges återkoppling till skolan i den mån det går. Anmälningssmötet ska, enligt lag, genomföras inom fjorton dagar. Skolan deltar på ett första anmälningssmöte med socialtjänsten

Målgrupp: Medarbetare i de båda förvaltningarna samt på fristående skolor.

Syfte: Att ge kunskap och rätt förväntningar på återkoppling vid orosanmälan.

Förväntad effekt: Ökad återkoppling och samverkan kring elev samt ökad förståelse för och ökad kunskap om varandras verksamheter.

Ansvar för genomförande: Socialförvaltningen ansvarar för att skolan bjuds in till anmälningssmöten. Utbildningsförvaltningen ansvarar för att den kommunala huvudmannens skolor deltar på anmälningssmöten.

5. Övergångar

När en elev byter skola är det viktigt att avlämnande skola överlämnar tillräcklig och relevant information för att säkerställa elevens skolgång. Det innebär en utmaning. I kartläggningar påpekas att det är speciellt viktigt när eleven byter skolhuvudman och när bytet av skola sker utanför terminsskiftet. För att underlätta att relevant information om eleven förs över till nästa skola bör skolans personal uppmuntra till att vårdnadshavare och elev samtycker till att information överlämnas. Vid elevens sista utvecklingssamtal på den avlämnande skolan kan detta tas upp. Det är även viktigt att skolhuvudmannen dokumenterar elevens riskbeteende på ett adekvat sätt i det system som huvudmannen använder.

Åtgärd: Uppmuntra att vårdnadshavare och elev samtycker till att relevant information förs över till mottagande skola vid byte av skolhuvudman.

Målgrupp: skolpersonal och vårdnadshavare

Syfte: Att vårdnadshavare och elev samtycker till att information om eleven lämnas över till mottagande skola.

Förväntad effekt: Att rätt insatser sätts in direkt för elev så att missbruk förhindras.

Form: Samtycke kan lämnas vid det sista avslutande utvecklingssamtalet.

Åtgärd: Relevant information om elevens riskbeteende ska vara dokumenterat i ProRenata för den kommunala huvudmannens elever

Målgrupp: Elevhälsans personal vid den kommunala huvudmannens skolor

Syfte: Att relevant information om eleven förs över till mottagande skola.

Förväntad effekt: Rätt insatser sätts in direkt för elev så att missbruk förhindras.

Ansvar för genomförande: Utbildningsförvaltningen för den kommunala huvudmannens skolor.

6. Uppföljning av förekomsten av narkotika på den kommunala huvudmannens grundskolor och gymnasieskolor

Utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen behöver förbättra uppföljningen av riskbeteende för att kunna följa narkotikaförekomst på Uppsalas skolor. Statistik över inkomna orosanmälningar till socialtjänsten behöver förfinas. Utbildningsförvaltningen föreslås ges i uppdrag att mäta antalet inskickade orosanmälningar och regelbundet rapportera det till utbildningsnämnden.

Åtgärd: Den kommunala huvudmannens skolor för statistik över inlämnade orosanmälningar genom det befintliga systemet ProRenata.

Socialförvaltningen mäter antalet orosanmälningar från skolan och kommer att förfinas statistiken så att narkotika kan skiljas från alkohol. Socialförvaltningen rapporterar denna statistik till utbildningsförvaltningen.

Utbildningsförvaltningen rapporterar statistiken regelbundet till utbildningsnämnden.

Målgrupp: Elevhälsans personal vid den kommunala huvudmannens skolor

Syfte: Att ge utbildningsförvaltningen en förbättrad nulägesbild över narkotikaanvändningen på kommunens skolor.

Förväntad effekt: Att preventiva och åtgärdande insatser vidtas i ett tidigt skede på berörd skola.

Ansvar för genomförande: Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen för respektive del.

7. Samverkan mellan skola och socialtjänst

För framtiden är det önskvärt med ett tätare och mer strukturerat arbete mellan skola och relevanta delar inom socialtjänsten.

Målgrupp: Skolans elevhälsoteam och medarbetare inom relevanta delar av socialtjänsten.

Syfte: Ge elevhälsan stöd och rådgivning kring elever, där misstanke om eller uttalat missbruk finns.

Förväntad effekt: Möjliggöra tidig upptäckt men även förebyggande och effektivt åtgärdande, sammanhållet arbete och insatser.

Ansvar för genomförande: Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen för respektive del.

8. Samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF)

I kartläggningen anges att den form för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid som finns för grundskolans högstadieskolor saknas för några högstadieskolor och för gymnasieskolan. För att likvärdighet ska kunna uppnås för alla Uppsalas elever föreslås att arbetet i de befintliga SSPF-grupperna för grundskolan byggs ut så att de omfattar samtliga högstadieskolor i kommunen. Samtliga kommunala och fristående högstadieskolor erbjuds att delta i det planerade arbetet.

En ny samverkan gällande gymnasieskolan är i nuläget inte möjlig att etablera då polisen saknar resurser. För framtiden är det önskvärt att samverkan mellan gymnasieskolan, socialtjänsten, polisen och fritid etableras. I dagsläget föreslås att

gymnasieskolan och socialtjänsten föreslås möta upp med resurser om polisen planerar insatser riktade mot gymnasieskolan.

Åtgärd: Bygga ut det befintliga SSPF-arbetet för högstadiet så att samtliga högstadieskolor i kommunen omfattas. Gymnasieskolan och socialtjänsten möter upp med resurser om polisen planerar insatser riktade mot gymnasieskolan.

Målgrupp: Relevanta verksamheter inom de båda förvaltningarna. De fristående skolorna erbjuds att delta i det planerade arbetet.

Syfte: Att samtliga elever i Uppsala kommuns högstadieskolor ska omfattas av likvärdigt uppsökande arbete i form av SSPF.

Förväntad effekt: Att verksamheterna snabbt ska få information om aktuellt läge och trender för att kunna sätta in relevanta åtgärder.

Ansvar för genomförande: Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen för respektive del.

Konsekvenser för barn/elever

Sammantaget ger åtgärdspaketet en förstärkning av arbetssätt och rutiner kring elever då misstanke eller vetskap om narkotikamissbruk föreligger. Det ökar chanserna till tidig upptäckt och att fler orosanmälningar görs när skyldighet föreligger samt att elever i större utsträckning kan få stöd i att sluta missbruka med en mer strukturerad samverkan mellan skola och relevanta delar av socialtjänsten.

Ur ett rättighets- och jämlikhetsperspektiv kommer en utökning av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid innebära att samtliga elever på högstadiet omfattas av det uppsökande arbetet i kommunen. En planerad samverkan mellan gymnasieskola, socialtjänst, polis och fritid innebär att samtliga elever på gymnasiet också kommer att omfattas av det uppsökande arbetet.

Genom åtgärdspaketet ges även vårdnadshavare och övriga förvaltningar i kommunen möjlighet till kompetenshöjning och stärkt kapacitet vilket ökar chanserna till tidig upptäckt av missbruk hos elever.

Tid för genomförande

Åtgärderna föreslås genomföras med start hösten 2019.

Ekonomiska konsekvenser för 2019

Kostnader för produktion av utbildningsmaterial och övriga föreslagna åtgärder beräknas rymmas inom befintlig verksamhet i de båda förvaltningarna och får genomföras när verksamheten så tillåter.

Socialförvaltningen

Den föreslagna utvidgningen av SSPF grundskola beräknas rymmas inom befintlig resurs och motsvarar 200 tkr. Tid för medarbetare kommer att avsättas för kompetenshöjande insatser motsvarande en summa av 320 tkr. Tid för socialförvaltningen att anordna anmälningsmöten och uppstartsmöten motsvarar en kostnad av ca 50 tkr. Övriga önskvärda framtida åtgärder hanteras inom kommande mål- och budgetprocesser.

Utbildningsförvaltningen

Den tid som medarbetare inom den kommunala huvudmannens högstadie- och gymnasieskolor kommer att använda för kompetenshöjande insatser utifrån förslaget motsvarar en kostnad av ca 2 900 tkr. Tid för den kommunala huvudmannens elevhälsas medverkan vid anmälningssmöten och uppstartsmöten motsvarar en kostnad av ca 50 tkr. Förslaget i helhet bedöms i dagsläget inte innebära någon utökad personalbemanning inom utbildningsförvaltningen.

Socialförvaltningen

Kaisa Björnström
Direktör

Bilaga 1. Nulägesbeskrivning

Handläggare
Jonneryd Sophie SCF
Stenhammar Christina UBF
Katarina Håkansson UBF

Datum
2018-12-10

Diarienummer
SCN-2018-0460
UBN-2018-6074

Nulägesbeskrivning om arbetet mot narkotika i skolan

Innehåll

Innehåll	11
Nulägesbeskrivning om arbetet mot narkotika i skolan	12
Bakgrund.....	12
Sammanfattning	12
Verksamheternas grunduppdrag.....	12
Hälsofrämjande och förebyggande arbete.....	13
Definitioner.....	13
Nuläge hälsofrämjande och förebyggande arbete inom utbildnings- respektive socialförvaltningen	13
Process vid misstanke eller vetskap om narkotikamissbruk hos elever	15
Förbättringsförslag	17
Tillgång till kunskap	17
Orosanmälningar	18
Återkoppling till skolan om vad som händer efter anmälan	18
Samtycke	18
Övergångar	18
Bilaga 1	18

Nulägesbeskrivning om arbetet mot narkotika i skolan

Bakgrund

Socialnämnden och utbildningsnämnden beslutade i oktober 2018 att ge förvaltningarna i uppdrag att till nämndmötena i december 2018 ta fram en beskrivning av nuläge och process vad gäller det hälsofrämjande och drogförebyggande arbetet i kommunen samt hur arbetet vid misstanke om narkotikaanvändning hos elever hanteras.

Kartläggningen skulle tas fram utifrån ett elevperspektiv, där insatser från båda förvaltningarna skulle beskrivas och där det också skulle framgå hur insatserna hänger samman. Vidare skulle beskrivas hur samverkan mellan förvaltningarna idag ser ut.

Med en sådan beskrivning som grund var tanken att därefter i samverkan bedöma om åtgärder behöver vidtas tidigare, behöver samordnas bättre eller om nya former av åtgärder och samverkan behöver utvecklas.

Sammanfattning

Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har i nära samverkan tagit fram en nulägesbeskrivning av hur arbetet mot narkotika i skolan ser ut. Beskrivningen omfattar både det hälsofrämjande, drogförebyggande och åtgärdande arbetet när skolan misstänker eller har vetskap om missbruk av narkotika hos elever.

I arbetet har följande förbättringsområden identifierats.

- Tillgång till kunskap inom ANDT (alkohol, narkotika, doping, tobak) för såväl skolpersonal som elever och vårdnadshavare
- Orosanmälningar till socialtjänsten
- Återkoppling till skolor om vad som händer efter anmälan
- Samtycke för att öppna upp sekretessen och därmed underlätta samarbete mellan skola, socialtjänst och andra aktörer
- Information vid övergångar mellan skolor

Verksamheternas grunduppdrag

I skolornas uppdrag ingår att verka för en drogfri skola. Alla i skolan har ansvar för att reagera och agera, samt att arbeta för målet att uppnå en drogfri skola. Detta gör skolans medarbetare genom att arbeta främjande, förebyggande och åtgärdande. Till stöd för ledning och medarbetare inom utbildningsförvaltningens skolverksamhet i Uppsala kommun finns "Handlingsplan mot droger i grundskola och gymnasieskola".

Socialförvaltningens uppdrag gällande missbruk innefattar både förebyggande och uppsökande arbete i syfte att förhindra att barn och unga far illa. Det är också

socialförvaltningen som ansvarar för myndighetshandläggning samt ombesörjer insatser för stöd och behandling inom missbruksområdet.

Hälsofrämjande och förebyggande arbete

Definitioner

Hälsofrämjande arbete i skolan fokuserar på att stärka eller bibehålla barns och elevers välbefinnande. Alla inom verksamheten har ett ansvar för att stärka frisk- och skyddsfaktorer som leder till god hälsa, och som underlättar utveckling och lärande. Förebyggande perspektiv handlar om att undvika riskfaktorer och om att utforma strategier, modeller och arbetssätt som gör att negativa konsekvenser, som exempelvis drogkonsumtion för med sig, minskar. Att klara skolan är en viktig skyddsfaktor (Skolverket).

Med förebyggande arbete inom socialtjänsten avses insatser som förhindrar eller motverkar uppkomst av sociala problem och social utestängning. Begreppet ”förhindrar” är i det här sammanhanget synonymt med att stoppa uppkomsten av sociala problem eller social utestängning. Det är det övergripande målet med allt förebyggande arbete. Begreppet är synonymt med att motarbeta eller försöka förhindra sociala problem och social utestängning. (SOU 2018:32).

Det hälsofrämjande och drogförebyggande arbetet går ofta i varandra. Vidare kan arbete bedrivas på och insatser kan ges på olika nivåer.

- Samhällsnivå – insatser som syftar till en god samhällsmiljö och som riktar sig till alla i en population. Det kan vara uppsökande verksamhet eller att socialtjänsten lokaliserar delar av sin verksamhet på familjecentraler, ungdomsmottagningar eller öppna förskolor.
- Gruppnivå – insatser som riktar sig till grupper och individer som vistas i riskmiljöer eller bedöms tillhöra någon riskgrupp. Det kan handla om ett visst bostadsområde eller barn till föräldrar med psykisk ohälsa och stöd kan ges i form av råd och stöd, gruppverksamheter eller riktade informationsinsatser.
- Individnivå – insatser som är utformade utifrån en specifik individs behov. Här finns tidiga insatser och särskilt stöd till barn som uppvisar problembeteenden eller till föräldrar som har svårt att klara sin föräldraroll. Det kan också vara återfallsprevention eller andra individuella insatser.

Nuläge hälsofrämjande och förebyggande arbete inom utbildnings- respektive socialförvaltningen

Nedan följer exempel på hälsofrämjande och förebyggande arbete som i nuläget bedrivs och som finns tillgängligt för barn och unga i Uppsala kommun.

Alla elever ska ges förutsättningar att klara sin skolgång, vilket är den starkaste skyddsfaktorn.

- Ordinarie undervisning med god kvalitet. (UBF)

- Elever ges vid behov tillgång till extra anpassningar och särskilt stöd. (UBF)
- Elevhälsans arbete för att främja, förebygga och stödja elevers utveckling mot utbildningens mål. (UBF)
- Skolors värdegrundsarbete, arbete för att motverka kränkande behandling, arbete för att skapa goda relationer och motverka utanförskap. Uppsala ungdomsjour deltar i temaveckor kring värdegrundsarbete. (UBF, SCF)
- Främja skolnärvaro, uppmärksamma frånvaro och/eller förändrat beteendemönster tidigt. (UBF, SCF, OMF)
- Samarbete mellan hem och skola. (UBF)

Elever ges kunskap och tillfälle att diskutera frågor om främjande av hälsa och drogers påverkan.

- Kunskaper om droger och dess påverkan på kroppen finns med som centralt innehåll i kursplaner för t ex Idrott och hälsa, naturorienterande ämnen och hemkunskap. (UBF)
- Rektorerna i grundskolan och gymnasieskolan har enligt läroplanen ansvar för att det i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden som till exempel riskerna med alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT-undervisning). (UBF)
- Hälssamtal erbjuds vid fem tillfällen från förskoleklass till gymnasiet. (UBF)
- Öppen mottagning hos elevhälsan. (UBF)
- Telefonrådgivning på Ungdomscentrum, mottagningsenheten med flera. (SCF)
- Arbete enligt handlingsplan för en tobaksfri skoltid. (UBF)

Rutiner och riktlinjer till stöd för skolors arbete

- Handlingsplan mot droger i grundskola och gymnasieskola.
- Skolors plan mot kränkande behandling.
- Rutiner för överlämningar mellan skolor.

Arbete för att skapa trygghet och ha beredskap att agera

- Vuxennärvaro på raster. (UBF)
- Riktade insatser för ungdomar i missbruk i samarbete mellan Uppsala ungdomsjour och polis. (SCF)
- Samverkan mellan socialtjänst, polis och civilsamhället, vid exempelvis storhelger och särskilda arrangemang. (SCF)
- Trygghetsvandringar både i centrala staden och i andra bostadsområden. (SCF)
- Områdesarbete. (SCF)
- SSPF-samverkan (skola, socialtjänst, polis, fritid) på högstadiet och i Gottsunda/Valsätra också i mellanstadiet (SCF samordnar). Se vidare nedan under punkt 7.

Stöd till vårdnadshavare/familjer

- Föräldramöten där frågor om droger och andra riskbeteenden tas upp. (UBF, SCF)
- Föräldraskapsstöd i grupp – Cope för föräldrar till barn 3 - 12 år alternativt tonåringar samt ledarskapsträning för föräldrar (LFT), en föräldracirkel för tonårsföräldrar. (SCF)

- Råd & stöd – öppen ingång för stödsamtal till både barn/ungdom/familj. (SCF)
- Ungdomscentrum – öppen ingång. (SCF)
- Trappan – stöd till barn 5 - 20 år i familjer där förälder har problem med psykisk ohälsa och/eller missbruk eller vid separation, konflikt och våld. (SCF)

Process vid misstanke eller vetskap om narkotikamissbruk hos elever

Nedan beskrivs hur arbetet vid misstanke om bruk av narkotika är organiserat. I bilaga 1 finns en bild som inte är heltäckande men som syftar till att ge en överblick och förståelse för processen.

1. **Skolan misstänker bruk av narkotika.** Om eleven är under 18 år kontaktas vårdnadshavare. Är eleven över 18 år tas direkt kontakt med denne. Skolan informerar om att orosanmälan till socialtjänsten kommer att göras. Skolan bör samtidigt rekommendera elev/vårdnadshavare att ta kontakt med Ungdomscentrum för samtalsstöd och urinprovslämning. För att skolan ska kunna ta del av provsvar lämnar skolan en blankett för samtycke som vårdnadshavare/elev kan ta med sig underskriven till Ungdomscentrum. Detta öppnar upp sekretessen så att Ungdomscentrum kan återkoppla urinprovsvär till skolan, vilket möjliggör att skolan får vetskap om huruvida en elev använder narkotika eller inte.
2. **Orosanmälan till socialtjänsten.** Alla som arbetar med barn eller ungdomar är vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa, skyldiga att göra anmälan enligt 14 kap. 1 c § SoL. Det räcker enligt lagen med att *misstanke* finns om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa, för att en anmälan skyndsamt ska göras. Orosanmälan kan göras av skolan, av ungdomsjouren, av personal på fritidsgård eller av annan aktör som är orolig för eleven.
3. **Mottagningsenheten** inom socialtjänstens myndighetsutövande del tar emot anmälan och slussar, om eleven redan är aktuell eller nyligen varit det, vidare till aktuell utredningsenhet. Mottagningsbevis skickas till anmälaren via epost. Förhandsbedömning görs inom 14 dagar och innebär en bedömning av om socialnämnden ska inleda en utredning eller inte.

Om eleven inte sedan tidigare är aktuell inom socialtjänsten och det bedöms lämpligt erbjuds ungdomen/vårdnadshavaren ett anmälningsmöte. För detta krävs samtycke från vårdnadshavare. Syftet är att ge ett tillfälle för ungdomen/vårdnadshavare att träffa den som gjort anmälan, till exempel skolan, och få bättre vetskap om vad som orsakar oron.

Därefter tas beslut om att inleda eller inte inleda utredning. Under förutsättning att socialtjänsten inte bedömer att det är olämpligt kan besked lämnas till anmälaren om utredning har inletts eller inte. Är ungdomen

redan aktuell på en utredningsenhet kan orosanmälan vara en del i en redan pågående utredning. Orosanmälan kan innehålla nya uppgifter som måste tas med i den pågående utredningen och kan påverka denna. Har ungdomen redan en beviljad insats görs en förhandsbedömning utifrån orosanmälan som kan leda till ytterligare insatser eller ej.

4. **Utredning** görs på en av socialtjänstens myndighetsavdelningar. Under utredningen kan uppgifter från bland annat skolan inhämtas.
5. **Biståndsbeslut.** Insatser kan beviljas om behov finns. Det kan exempelvis handla om stöd och behandlingsinsatser på Ungdomscentrum, kontaktperson, ungdomscoach, frivillig placering (SoL) eller mot ungdomens vilja (LVU). Insatserna följs upp och avslutas när de är fullföljda alternativt vid sammanbrott, då andra insatser kan komma ifråga.
6. **Ungdomscentrum.** Socialtjänstens öppenvård för elever/ungdomar och deras familjer. Ungdomsteamet på Ungdomscentrum har specialistkompetens inom missbruk och tar emot så kallade egenansökningar från ungdomar och/eller vårdnadshavare. Via en egenansökan är det möjligt att få stöd i form av fem samtal och två urinprover.

För att få mer omfattande stöd från Ungdomscentrum krävs myndighetsbeslut från socialtjänstens myndighetsutövande del. Då kan omfattande och längre stöd- och behandlingsinsatser bli aktuella, exempelvis strukturerad utredning och bedömning av missbrukets omfattning, olika behandlingsprogram, familjeterapi och urinprovlämning.

Under förutsättning att skolan inhämtat samtycke från ungdom eller vårdnadshavare kan Ungdomsteamet återkoppla urinprovsvär till skolan. När Ungdomsteamet arbetar med egenansökningar och bedömer att ungdomen/familjen behöver mer omfattande stöd kan de göra ett utredningsunderlag till socialtjänstens myndighetsdel. Syftet är att utredning och beviljande av insatser ska gå så snabbt som möjligt. Ungdomsteamet ger också rådgivning per telefon till privatpersoner, skolor och andra aktörer.

7. **SSPF-samverkan (enbart grundskola).** Skola, socialtjänst, polis och fritid samverkar i SSPF-grupper. Kommunens högstadieskolor är fördelade på fyra SSPF-grupper som samordnas av Uppsala ungdomsjour. Det finns också gruppen SSPF-junior, vilken arbetar med sju mellanstadieskolor i Gottsunda/Valsätra. SSPF-grupperna träffas var fjortonde dag och möjliggör att alla aktörer får en gemensam bild av nuläget. Det gäller aktuella fenomen som exempelvis trender, oro, narkotika eller andra risker som ses. Det är också en möjlighet att lyfta grupper av ungdomar eller enskilda ungdomar anonymt för att rådgöra kring situation. Från skolan deltar vanligtvis kurator, rektor, biträdande rektor. Från socialtjänsten deltar Uppsala ungdomsjour (samordnande), Ungdomscentrum och socialtjänstens myndighetsutövande del.

8. **SSPF individ (enbart grundskola)** – en del av SSPF. Vid oro för ungdom kan någon av aktörerna i SSPF inhämta samtycke från vårdnadshavare för att möjliggöra att man tar upp den enskilda ungdomen på ett SSPF-möte och diskuterar vilket stöd som behövs. En handlingsplan skrivs där det ska framgå vad och vilka som ska ha kontakt med ungdomen och familjen. Det kan innebära att en orosanmälan görs eller annat stöd såsom ett nätverksmöte. Det är ungdomen och familjen som bjuder in relevanta aktörer och personer kring ungdomen till ett nätverksmöte för att snabbt kunna sätta in stödinsatser. I de fall det finns en pågående utredning inom socialtjänsten kan viktig kunskap komma fram på mötet som kan snabba på utredningen. Uppsala ungdomsjour samordnar. Efter cirka en månad hålls ett uppföljande möte för att stämna av att överenskomna åtgärder har kommit igång.

Förbättringsförslag

För att kunna göra nulägesbeskrivningen har en workshop genomförts den 8 november. Från utbildningsförvaltningen deltog en rektor, en kurator, en skolsköterska, en psykolog, en elevhälsosamordnare, verksamhetschef för centrala elevhälsan samt en koordinator. Från socialförvaltningen deltog avdelningschef ungdom, enhetschef på Ungdomscentrum, två enhetschefer från myndighet ungdom, en kvalificerad handläggare, socionom/ungdomsbehandlare, en kvalitetsutvecklare samt ANDTS-samordnare (alkohol, narkotika, dopning, tobak, spel). För att få en så rättvisande bild som möjligt har kompletterande uppgifter i efterhand inhämtats från chefer inom socialförvaltningen.

Förutom underlag till beskrivningen bidrog workshopen till en bättre förståelse för varandras områden och verksamheter. Flera personer beskrev hur de direkt kan göra förändringar på hemmaplan för att dessa områden ska förbättras för eleverna. Nedan redovisas några områden där gruppen identifierade möjligheter till förbättringar

Tillgång till kunskap

Skolor kontaktar Ungdomscentrum och efterfrågar hjälp med hur de ska agera vid drogmisstanke eller uttalade bekymmer. Det finns ett behov av strukturerat stöd i hur skolorna ska bemöta ungdomar och familjer i dessa situationer. Den form för samverkan som SSPF tillhandahåller för grundskolors högstadier saknas för gymnasieskolan.

Skolor efterfrågar också kunskap om droger, drogtecken och symptom. För att kunna ha rätt ”glasögon” på sig krävs kunskap. Skolor uppfattar att också föräldrar efterfrågar kunskap om droger, drogtecken och symptom. Givetvis är det också mycket viktigt att elever får kunskap om ANDT i sin undervisning för att kunna göra kloka val. En särskilt utsatt grupp i detta sammanhang är nyanlända elever.

Orosanmälningar

Det framkom i workshopen att personal inom skolan kan tveka att göra en orosanmälan för man tycker inte att man har tillräckligt säkert underlag. Man kan också känna att det inte gör någon skillnad att göra en anmälan till socialtjänsten. Det kan handla om att det upplevs som att inget görs eller att de inte får återkoppling efter att en anmälan gjorts. Från socialtjänsten framfördes att det är viktigt att få en anmälan även om det inte finns belägg för att bruk av droger förekommer. Det gör att socialtjänsten får rätt indikatorer och åtgärder kan vidtas snabbare i det fall det inkommer fler anmälningar. Sammantaget kan därför en anmälan få en avgörande betydelse. Denna kunskap och förståelse behöver finnas hos personal på skolorna.

Återkoppling till skolan om vad som händer efter anmälan

På workshopen framkom att när en orosanmälan inkommer till socialtjänsten så kan rutinerna ibland se olika ut beroende på vilken avdelning som tar emot anmälan, återkoppling görs på olika sätt. Här finns således förbättringspotential. Det gäller även möjlighet till delaktighet i processen, där skolan ibland bjuds in till ett så kallat anmälningsmöte, ibland görs det inte. Chanserna att bli inbjuden i ett sådant möte och komma med i processen kan öka om skolan efterfrågar det i anmälan, något skolorna inte alltid känner till.

Samtycke

I enlighet med ”Handlingsplan mot droger i grundskola och gymnasieskola” ska samtycke inhämtats av skolan genom blanketten som återfinns i handlingsplanens bilaga 1. Att samtycke kommer till stånd är därmed i hög grad beroende enbart på skolan. För att ytterligare öka möjligheterna till samverkan bör även andra aktörer, till exempel Ungdomscentrum, kunna initiera frågan om samtycke.

Övergångar

Övergångar mellan grund- och gymnasieskola samt mellan fristående och kommunala utförare, särskilt utanför terminsskiftet, är kritiska tillfällen.

Bilaga 1

